

Janvier - Juin 2012

ՄԱՌՆ-ԼԱ-ՎԱԼԷԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ÉDITORIAL

La conversion de l'Arménie dès 301 au christianisme et la création de l'alphabet arménien en 405 marquent fortement la culture de la nation par un véritable culte pour l'écrit. Au péril de leurs vies, des Arméniens ont sauvé de l'oubli des manuscrits et livres précieux. Au cours des siècles, les livres manuscrits ont pu s'enrichir des apports extérieurs et les féconder. Avec l'avènement de l'imprimerie arménienne et à partir du xvie s. s'ouvre une nouvelle page de la culture, garante de la sauvegarde de l'identité nationale, qui force le respect et appelle l'admiration. Aujourd'hui, la République d'Arménie et la diaspora arménienne d'Europe ont à cœur de fêter le 500e anniversaire de l'imprimerie arménienne. La ville d'Erevan est nommée *Capitale mondiale du livre 2012*. Cet événement, célébré en étroite collaboration avec les principaux acteurs du livre va accueillir fin avril des écrivains, des éditeurs et des experts littéraires de renommée mondiale se rendant en Arménie pour découvrir l'incroyable richesse des reliures des livres rares et l'élégante virtuosité des lettres imprimées. Les salons du livre de Paris, de Bruxelles, de Venise, de Genève permettent à un public européen de connaître et d'admirer les ouvrages exposés, qui reflètent l'esprit créateur arménien. **Ourpatakirk, Aïypénaran, Barzadoumar...** des mots bizarres pour un amateur de littérature étrangère. Pourtant, ce sont les titres des premiers livres arméniens imprimés. Rendez-vous dans les pages du bulletin pour découvrir la liste des premiers imprimeurs de livres en caractères arméniens. **ANNIE PILIBOSSIAN**

1512-2012

L'impression du premier livre en arménien

Suite du N° 78 • Deuxième partie

La langue arménienne, parlée depuis des millénaires, s'est dotée au début du ve siècle d'un alphabet propre. La mission sacrée de son inventeur, Machtots, fut poursuivie par plusieurs érudits : Gorioun, Grégoire de Nareg, l'abbé Mekhitar... Et si jusqu'à présent elle est pratiquée dans plusieurs pays du monde, c'est principalement grâce au **Livre arménien**.

Le 20 septembre 2010, l'UNESCO a ajouté l'arménien occidental, - langue des Arméniens de la diaspora, dans sa liste des « langues en péril ». Que faire pour empêcher sa disparition ?

Cela dépend des Arméniens eux-mêmes et pas des autres... L'édition arménienne est un exemple ; elle continue à Istanbul, à Beyrouth, à Alep...

Feuilletez les pages 4 et 5.

Հայ ազգը կը գոյատեւէ մինչեւ այսօր՝ ԻԱ. դար: Ասիկա կը պարտինք գլխաւորաբար մեր լեզուին, հայերէնին, ու մեր գրականութեան: Կրնանք հաստատել որ գրաւոր հայերէնին հիմնարկուն Մաշտոցն է: Առանց մոռնալու ուրիշ շատեր որ իր երկասիրութիւն շարունակեցին՝ Կորիւն, Նարեկացի, Մխիթար...

Ուստի, մեր իմա՝ «Հայ ազգին» գոյատեւութիւնը գլխաւորաբար մեր հայ լեզուին կախում ունի. վաստ՝ 16 դար հայ գիր, 500 տարի հայ տպագրութիւն: Չվհասինք

ըսելով թէ «Արեւմտահայերէնը կորուստի վտանգի տակ է» (UNESCO, 2010): Ասիկա մեզմէ կախում ունի եւ ո՛չ թէ օտարներէն: Հայերէն խօսէ՛, հայերէն կարդա՛, հայերէն գրէ՛, երբ կարելի է հայերէն արտայայտուէ՛, համացանցով հայերէն հաղորդակցէ՛: Հայ հրատարակչութեան առաքելութիւնը տակաւին կը շարունակուի գաղթաշխահի մէջ՝ Պոլիս, Պէյրութ, Հալէպ...

Թղթատեցէ՛ք 4 ու 5 էջերը:

Dans ce numéro

ACTIVITÉS DE L'ACAM

Diplôme d'honneur pour l'ACAM.....2

Conférence : *Communauté arménienne de Bulgarie*.....3

CULTURE

Concert : *Tigran le Prodige*.....3

IMPRIMERIE

Imprimeurs arméniens.....4

ÉDITEURS

Maison CILICIA, Alep (Syrie).....4

LIVRES

Livres en arménien.....5

Livres en français.....6-7

CARNET

Disparitions.....8

Correspondances reçues.....8

Si ce numéro vous a plu, pour nous encourager :

● Devenez membre de l'ACAM, en remplissant le *Bulletin d'adhésion* joint.

● Faites un don, vous recevrez un reçu fiscal pour la réduction de vos impôts sur vos revenus (adresse page 8).

SITE INTERNET DE L'ACAM

www.acam-france.org

Bibliographie :

888 auteurs, 1 760 ouvrages

Activités de l'ACAM

Son Excellence V. Tchitetchian distribue les diplômes

Un *diplôme d'honneur* pour votre association

À l'occasion du 20e anniversaire de l'indépendance de la République d'Arménie, l'Ambassade d'Arménie a donné une réception dans les splendides salons du **Pavillon Dauphine** à

Paris, le 14 décembre 2011.

Son Excellence Viguen Tchitetchian,

ambassadeur de la République d'Arménie en France, a remis à plusieurs personnalités, institutions et associations arméniennes de France des médailles et des diplômes d'honneur. Annie Pilibossian, présidente, a reçu un **Diplôme d'honneur**, attribué à notre association par le Ministère de la Culture de la République d'Arménie. La soirée s'est poursuivie par une somptueuse réception.

Au Pavillon de Dauphine de g. à d. :

Taniel Ter Sakarian, vice-président,
Vartan Berberian, inventeur et écrivain,
Annie Pilibossian, présidente,
Philippe Pilibossian, ancien président,
Jean-Pierre Hatchikian, ancien secrétaire et administrateur de notre site

Conférence sur La communauté arménienne de Bulgarie

Dans le cadre de la programmation culturelle du mois de janvier 2012 consacrée à l'Europe de l'Est, l'association **Les Amis de la Péniche Anako** a organisé une conférence intitulée **La Communauté arménienne de Bulgarie**. Il s'agissait de mettre en relation de manière vivante et accessible à tous des informations et des images qui puissent intéresser

un public multiculturel. Pour mener à bien cette initiative, les organisateurs ont proposé à Annie Pilibossian de présenter le sujet. Étant originaire de Bulgarie et l'ACAM ayant déjà organisé en 2002 une soirée arméno-bulgare, elle a accepté. Le 29 janvier elle présenta un exposé enrichi d'un diaporama de 40 illustrations, la plupart inédites, venant des archives familiales.

Résumé de la conférence : *La communauté arménienne de Bulgarie*

Sur le plan historique et d'après les Archives nationales bulgares conservées jusqu'à nos jours, on distingue trois principaux flux migratoires d'Arméniens vers les terres bulgares. Les plus anciennes colonies arméniennes se seraient installées sur ces terres à partir du Ve s. lorsque l'Arménie était divisée entre la dynastie perse des Sassanides et l'empire Byzantin. Au sein de l'armée byzantine, envoyée par l'empereur défendre la frontière nord de son territoire - le fleuve Danube, des régiments armé-

niens de cavalerie et leurs familles s'installent dans cette région. Bien entendu, ces Arméniens sont assimilés depuis longtemps avec la population locale. La deuxième vague de migration date du XVIe-XVIIe s. à l'époque de l'empire ottoman. La Bulgarie, annexée en 1396, fait partie de l'empire jusqu'en 1878. *Lire la suite sur notre site: www.acam-france.org*

CONCERT EXCEPTIONNEL

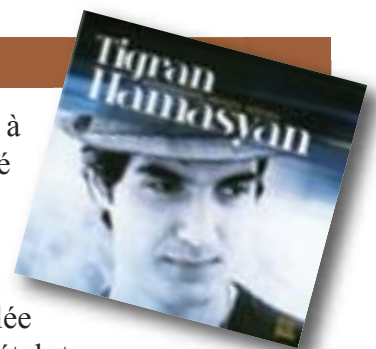
Tigran le prodige

Le 16 mars dernier l'Espace culturel André Malraux au Kremlin-Bicêtre (Val-de-Marne) a accueilli le jeune pianiste américain d'origine arménienne **Tigran Hamasyan** pour un concert exceptionnel. Le public français connaît l'enfant prodige du Karabagh depuis une dizaine d'années, lors de ses premières participations aux festivals de jazz. Remarqué très tôt par d'éminents interprètes de jazz et pianistes virtuoses, l'adolescent remporte un premier prix de piano-jazz en 2006 au **Thelonious Monk Institute of Jazz**. Aussitôt, il sort deux albums, *World passion* en 2006, *New Era* en 2007, et monte son propre groupe. Avec son premier album solo *A fable*, le jeune pianiste relance sa carrière internationale par un savant mélange de musique clas-

sique et de jazz. Aujourd'hui, à 24 ans, Tigran a impressionné encore une fois par la virtuosité de son interprétation musicale, tant sa connaissance du folklore arménien, mêlée

aux rythmes jazz et métal, transportent l'auditeur dans une performance dynamique harmonieuse. Compositeur de premier plan, Tigran a su conquérir le public par une écriture qui comporte plusieurs lignes mélodiques aiguës rythmiques, doublée d'une exécution vocale particulière, qui demande une solide formation de chant classique. Les applaudissements nourris du public après chaque morceau, ainsi que le double bis en fin de concert ont montré combien l'auditoire a apprécié ce genre de musique. Un moment musical inoubliable !

Annie Pilibossian

Les premiers imprimeurs de livres en arménien xve - xviie siècles

1512 Venise (Italie) Յակոբ Մեղապարտ : «Ուրբաթագիրք»

1537 Paris (France) Bibliothèque nationale : Livre multilingue

1539 Ferrare-Pavie (Italie) Teseo Ambrosio : Livre en syriaque et en arménien

1567 Constantinople (Turquie) Աբգար դպիր : «Փոքր Գերականութիւն կամ Այբբենարան»

1584 Rome (Italie) Տէրզնցի Յովհաննէս : «Տումար Գրիգորեան յաւիտեական»

1583 Berlin (Allemagne) Leonard Thurneisser zum Thurn

1596 Francfort (Allemagne) Théodore de Bry et Jean Praël : *Alphabeta jàm indè à creato mondo ad nostra usquè tempora, in œre effecti*

1616 Lvov (Pologne) Յովհաննէս Երէց Քարատանեցի : «Սաղմոսարան»

1624 Milan (Italie) Francesco Rivola : «Գերականութիւն հայերէն լեզուի»

1641 Isfahan (Perse) Ամենափրկիչ Վանքի Տպարան : «Ատենի Ժամանակագիրք»

1643 Livorno (Italie) Յովհաննէս Զուղայեցի : «Ուրբաթագիրք»

1660 Amsterdam (Pays-Bas) Շնորհալիին «Յիսուս Որդի»

1673 Marseille (France) Ոսկան վրդ. : «Գրկուկ կարեւոր հանապազօրեան»

1676 Izmir (Turquie) Տպարան Ս. Էջմիածինի : «Գիրք Սրբոյն Մաշտոցայ Վարդապետի»

1680 Leipzig (Allemagne) André Acoluth : «Հայերէն Աբղիաս» (Obadiah Armenus et Latinus)

1690 Padou (Italie) Agnelli : Դաշանց Թուղթը

1736 Londres (Grande-Bretagne) Caroli Ackers : Խորենացոյ Պատմութիւն եւ Աշխարհագրութիւն

1771 Etchmiadzine (alors Perse) Երեւանցի Սիմէոն կաթողիկոս

1772 Madras (Indes) Շահամիրեան Սուլթանում : «Այբբենարան»

1776 Trieste (alors Autriche) Տպարան Մխիթարեան : «Յորդորակ առ պաշտօնասիրութիւն Ս. Աստուածածնի»

1781 Saint-Petersbourg (Russie) Գրիգոր Խանդարեանց : «Ժամագիրք»

1787 Nor-Nakhtchévan (Russie) Ս. Խաչ Վանքի տպարան : «Աղօթամատոյց»

1796 Astrakhan (Russie) Յովսէփ Ս. Արղութեանց : «Խօսք»

CILICIA un éditeur dynamique

Nous avons le plaisir d'annoncer que **La Maison CILICIA** (Alep, Syrie) continue ses activités grâce au soutien financier de la Fondation Gulbenkian. Nous venons de recevoir plusieurs ouvrages récemment réédités. Dans notre précédent numéro du Bulletin (page 11), nous avons présenté la réédition du fameux «Ամէնուն տարեցոյցը» (*Almanach Théotig*). L'édition alépine a également publié, en 2006, l'introuvable l'ouvrage, édité en 1912, «Տիպ ու Տառ» (*Imprimerie et lettre*) de Théotig. Parmi tous ces ouvrages, celui qui nous intéresse est le fameux *Nouveau dictionnaire illustré français-arménien* de Guy de Lusignan (première édition 1900). Bien d'autres volumes peuvent être énumérés, en particulier les dictionnaires de Hratchia Adjarian : «Հայերէն արմատական բառարան», «Հայոց անձնանունների բառարան», ainsi que l'introuvable *Manuel de langue arménienne* de Frédéric Feydit.

CILICIA
Bookstore,
Stationery &
Publishing House
P. of Box 6523
Sulmanié,
Alep, Syrie

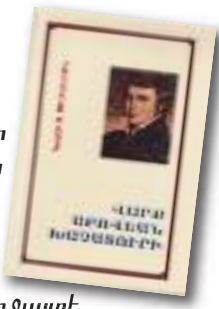
● **Վէրք Հայաստանի: Ողբ Հայրենասիրի (Պատմական վէպ)**

Խաչատուր Աբովեան
Արեւմտահայերէնի փոխադրած՝
Արմենակ եղիայեան
Հայոցի մատենաշար, Թիւ 9
Համազգային, Պէյրուտ, 1911, 368 էջ,
17 x 24.50 սմ

Գին՝ թղթակազմ 10 \$, լաթակազմ 7 \$:
Ո՞վ չի ճանչար «մեր մեծ անմահ» Աբովեանը, նոյնիսկ «յարեմտեան կողմն Հայաշխարհի»: Բայց քանի՞ հոգի կարդացած են անոր «Վէրք»: Պատճառը միայն գրքին բացակայութիւնը չէ, այլ լեզուին (ան)մատչելիութիւնը: Վասնզի, Աբովեան թէեւ գրած է արեւելահայերէն, բայց այնպիսի խառնակութիւններով անհամար օտար բառերու եւ դարձուածքներու, որ կարելի չէ գայն հասկնալ եթէ նաեւ տեղեակ չէք թաթար եւ պարսիկ ընթացիկ բարբառներուն: Հակառակ այս ամէն դժուարութիւններուն, «Վէրք Հայաստանի» կը մնայ այսպէս ըսենք՝ պարտադիր ընթերցանութիւն ամէն մէկ հայու համար որ ինքզինքը իբրեւ այսպիսի կը դաւանի: Այս մօտեցումը դիւրացնելու նպատակով Արմենակ եղիայեան իրագործած է անոր «փոխադրումը արեւմտահայերէնի»՝ Համազգայինի քաջալերութեամբ, նկատի ունենալով ոչ միայն բարձրագոյն դասարաններու աշակերտները, այլեւ համայն արեւմտահայ ընթերցող հասարակութիւնը: Թէ ո՞րքան բազմապիսի դժուարութիւններու բախտ է ան լեզուական, բարբառային (պարսկերէն, թաթարերէն...) եւ քերականական գետիներու վրայ, ան մանրամասն կը ներկայացնէ իր ներածականին մէջ: Եւ կարելի է անվերապահ կերպով աւելցնել, թէ «փոխադրումը» յաջողած է: Բայց թարգմանութիւն մը, որքան ալ հաւատարիմ եւ յաջող ըլլայ, միշտ ալ մատնութիւն է բնագրին հանդէպ: Ուստի, լրիւ հաղորդուելու համար մեր մեծ Հայրենասէրի ոգին հետ, կ'առաջարկենք ընթերցողին՝ կարդալ նաեւ սկզբնական բնագիրը: Որովհետեւ Աբովեանի «Ողբը» իր իւրապատուկ լեզուով՝ տեղեւ է, յոյզ է, ժայթք է, հրաբուխ է, մարգարէական պատգամ, որ կարելի չէ վերարտադրել ոչ մէկ լեզուով ու բարբառով, որ եւ սակայն մատչելի կը մնայ արեւմտահայ նոյնիսկ թերուս ընթերցողին: Մանաւանդ եղիայեանի այս ներկայացումէն ետք: Մէկ վերապահում միայն. Դժբախտաբար, գիրքը գրաչարուած է ուղղահայեաց տառերով: Այդ ոչ միայն կը դժուարացնէ ընթերցումը, այլեւ կը խեղաթիւրէ հայերէնի տառագրային ներկայացումը (եւ կը ջլատէ հայ տպագրական արուեստին արու շեշտը): Հազար տարիէ ի վեր՝ հայերէնը կը գրուի աջահայեաց ուղղութեամբ: Սիմոն

● **Վարք Աբովեան Խաչատուրի**

Կարէն Ա. Սիմոնեան
Ազատ Խօսք, Երեւան, 2008, 196 էջ, 14 x 20 սմ
Երկին հեղինակը կը թուի ըլլալ մասնագէտ Աբովեանի: Դժբախտաբար, սակայն, իր «Վիպախառն կենսագրականը»՝ փոխանակ տալու անոր կեանքին խորին մանրամասնութիւններն ու ծալքերը, աւելի կը ներկայացնէ միտումնաւոր վարկած մը, որ կը ջլատէ այս այլապէս արժէքաւոր աշխատանքին պատգամը: Կարէն Սիմոնեան կարծես հաշիւ ունի մաքրելիք: Նախկին խորհրդային գրող եւ պաշտօնակալ, որ այժմ կ'ապրի ֆարիզ իբրեւ աքսորական, շատ լաւ գիտէ թէ ինչ բանի մասին կը խօսի, բայց այնպիսի շեշտով

մը որ հակառակ արդիւնքը կու տայ: Ճիշդ է որ Աբովեան երբ իր «Ողբ»ին մէջ լիաթոք կ'օրհնէ այն ժամը, ուր ոռու Գեռնին առաջին անգամ ոտքը դրաւ հայ հողին 1828-ին, երբեք չի խորհիր եւ չի ցանկար որ ան մնար յաւերժապէս հայութեան գլխին, նա եւս ինչպէս հայերն ընդհանրապէս այն օրերուն՝ կ'երազէր որ ցարը վերականգնէր Հայոց թագաւորութիւնը. երբեք սակայն չէ խորհած անիծել ոռուսաց ներկայութիւնն ի Հայաստան աշխարհի: Ահա ճիշդ այս (վիճելի) կէտն է որ հեղինակը կ'ուզէ վերհանել ընդգծեալ կերպով իր ամբողջ երկասիրութեան ընթացքին: Այլապէս այնտեղ հաճելի ընթերցումով կը ծանօթանաք մեծ Ուսուցչի կեանքի մանրամասնութիւններուն, արեւելահայ բարբառով բայց ուղիղ ուղղագրութեամբ: Նախընտրելի պիտի ըլլար, եթէ մէջբերումները կատարուած ըլլային Հայրենասէրին իսկ բառերով, եւ ոչ թէ «թարգմանաբար», եւ աղբիւրները յիշատակուած՝ ամբողջական եւ ճշգրիտ տուեալներով, հոգ չէ թէ գրքին վերջաւորութեան: Կը մտադրենք նոր վերհրատարակութիւն մը, աւելի մանրամասն եւ խորացած, եւ մաքրուած՝ վերոյիշեալ վարկածի անընդհատ կրկնութիւններէն: Սիմոն

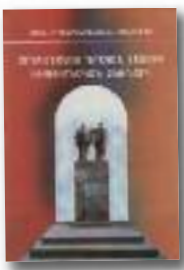
● **Շատախցի Երեւան - Յուշեր**
Ղուկաս Տէր Ղազարեան եւ Գարեգին Տէր Ղազարեան
Երեւան, Նաիրի, 2011, 112 էջ, 14 x 20 սմ
ISBN : 9785550016442

Շատախք Վասպուրականի՝ Վանայ լիճէն հարաւ, նախորդ դարուն սկիզբը խիտ հայաբնակ գիւղերէն մէկն էր, երկու եկեղեցիով: 1896-ի սպանդին, նաեւ 1915-ին՝ հայերը ինքնապաշտպանութեամբ կրցած են փրկուիլ ջարդերէն, սակայն, երբ ոռուսական բանակը նահանջեց, հայերը ստիպուած են գաղթել դէպի արեւելք. անոնք որոնք նախընտրած են յանձնուիլ թուրքերուն ջարդուած են: Այս գրքով կ'ին մէջ կը գտնենք Շատախցի Տէր Ղուկասի ու իր գաւկիին՝ Գարեգին Տէր Ղազարեանին թանկագին յուշերը, ինչպէս նաեւ շրջանի հարսանեկան ու կրօնական աւանդութիւնները: Հատորին մէջ գետեղուած են տասնեակ մը նկարներ: Հրատարակութիւնը կը պարտինք Ղազարեան սերունդէն Վահէ Աւանիս Բէգոեանին, որ իր մօրմէն ձեռք ձգած է իր նախնիներուն ձեռագիրները: Տիկի

● **Արեւմտահայ գրական լեզուի ուսումնական ձեռնարկ: Հնչիւնաբանութիւն, բառագիտութիւն, ձեւաբանութիւն, ուղղագրութիւն, շարահիւսութիւն**

Դոկտ. Հիլտա Գալֆայան-Փանոսեան
ԵՊՀ Հրատ., Երեւան, 2009, 176 էջ
20.50 x 30 սմ, ISBN : 9785808410626

Այս դասագիրքին նպատակն է արեւմտահայերէն եւ մեսրոպեան ուղղագրութիւն սորվեցնել Հայաստանի ուսուցիչներուն, ուսանողներուն..., բացատրութիւնները մեսրոպեան ուղղագրութեամբ արեւելահայերէնով: Կրնանք ըսել թէ այս առաջին խիզախ փորձն է: Արդէն իններորդ տարեջամն է որ «Երեւանի Խ. Աբովեան մանկավարժական համալսարան»-ի մէջ այս մեթոտով փորձարարական դասեր կը կիրարկուին: Այս առաջադրութիւնը պետական կրթական շրջանակներէն ներս դրական ընդունելութիւն գտած է: Հարկ կը համարենք ոչնչ թէ Տիկին Գալֆայան-Փանոսեան Ֆրանսայի «Մաշտոց հայ լեզուի պաշտպանութեան միութեան» հիմնադիր նախագահուհին է: Տիկի

● **Forgerons de l'histoire bulgare. Essais biographiques**

DE **DIMITRINA ASLANIAN ET RAFFI ASLANIAN**

Trimontium, 2011, 408 pages, 16,5 x 23,5 cm

ISBN : 9782951994621 ; Prix : 23 €

Achat possible sur : Amazon

Nos amis et membres de longue date de l'ACAM, Dimitrina et Raffi Aslanian, originaires de Bulgarie, nous ont fait parvenir leur ouvrage, destiné aux francophones, qui traite des biographies d'éminentes personnalités bulgares. Hommes politiques, penseurs, diplomates, visionnaires ou révolutionnaires, ils ont en commun d'avoir contribué à l'éveil national bulgare. Tout comme les Arméniens, les Bulgares subissent l'oppression et la domination turque, la Bulgarie reste pendant 500 ans sous le joug ottoman. À la fin du XIXe s. grâce aux initiatives et aux actions des personnalités décrites dans ce livre, la lutte pour la libération, ainsi que la défense des intérêts nationaux, prennent une forme décisive. Notons que deux essais sont consacrés à deux Français : Princesse Clémentine et Robert de Bourboulon. Dans les dernières pages du livre, Raffi Aslanian confie au lecteur un témoignage familial inédit qui concerne la défense nationale arménienne à l'époque de la Seconde Guerre mondiale...

Annie

● **Arménien moderne. Manuel Pratique**

DE **ROBERT DER MERGUERIAN**

Préface par **PAUL GARDE**

Presses Universitaires de Provence,

2012, 473 p., 15,7 x 24 cm

ISBN : 9782853998024 ; Prix : 29,00 €

Achat possible sur : Amazon

L'objectif poursuivi par l'auteur dans ce *Manuel* est très audacieux et l'un des plus difficiles : initier les francophones, d'origine arménienne ou non, aux deux variantes modernes de la langue arménienne. Dans la préface, Paul Garde a bien souligné « les différences non négligeables : la prononciation, l'orthographe, la déclinaison, la conjugaison (grammaires), le vocabulaire ». Nous aurions aimé, avant tout, qu'on nous définisse clairement ces différences, notamment, la question de l'orthographe "soviétique" (décret 1925). Mieux encore, on aurait souhaité voir trois parties distinctes : la différence entre l'arménien occidental et l'arménien oriental ; une partie traitant uniquement l'arménien occidental ; une autre partie consacrée uniquement à l'arménien oriental. Si ce livre est destiné aux étudiants de l'enseignement supérieur, un chapitre explicatif de l'ancien arménien (*grabar*) et du moyen arménien du Xe siècle serait utile. Le professeur a la préoccupation de montrer que les deux arméniens constituent une seule langue, mais le lecteur constate le contraire : l'arménien occidental et l'arménien oriental sont

deux langues distinctes. D'une façon systématique le lexique en fin d'ouvrage prête à confusion de par sa conception. Une colonne pour les deux langues, avec les deux orthographes mélangées (traditionnelle et soviétique) est ambiguë pour l'apprenant. Confusion de l'orthographe (traditionnelle et soviétique) dans les textes en arménien occidental ; maladresses dans la traduction en français des textes en arménien occidental et dans la traduction (mot à mot) en arménien occidental des textes en français ; syntaxe dans l'arménien occidental ; le temps des verbes dans les deux langues n'a pas le même aspect. Exemple : *Կերթամ - գնում եմ*. Il aurait fallu pour plus de clarté mettre le lexique sous 3 colonnes. Il nous paraît évident que l'auteur a conçu le manuel dans le but de faciliter l'accès aux deux langues. Au lecteur de décider s'il y parvient...

Philippe

● **Histoire d'Arménie**

DE **JEAN V. GURÉGHIAN**

Yoran Embanner, 2011, 352 pages, 11 x 17 cm

ISBN : 9782914855792 ; Prix : 12 €

Achat possible sur : Amazon

Le livre résume les étapes essentielles de l'histoire de l'Arménie et du peuple arménien depuis le Xe s. avant J.-C. jusqu'à nos jours. Le volume commence par une Chronologie détaillée des événements historiques, suivi de vingt-neuf chapitres, écrits dans un style voulant fournir une plus grande information et des indications intéressantes. On trouvera en annexe des précisions concernant la musique, l'architecture, le blason, la devise nationale, l'hymne national avec la partition... En fin d'ouvrage, le lecteur désireux d'approfondir ses connaissances en histoire trouvera une bibliographie de livres en français et en arménien.

Annie

● **Seuils**

DE **KRIKOR BELEDIAN** Traduit de l'arménien occidental par **SONIA BEKMEZIAN**

Collection : Diasporales

Parenthèses, 272 pages, 17 x 23 cm

ISBN : 9782863642580 ; Prix : 19,00 €

Achat possible sur : Amazon

Seuils est le premier livre d'un cycle de récits autobiographiques de Beledian. De nos jours, cet écrivain, enseignant, philosophe, essayiste, est un des rares auteurs d'expression arménienne occidentale. Né à Beyrouth de parents rescapés du génocide, le jeune Krikor y passe son enfance et étudie différentes langues, dont l'arménien, sa langue maternelle. Ce qui l'intéresse à l'époque ce sont les relations familiales, amicales, ainsi que certains événements de la vie communautaire qui ont marqué son univers et ravivé ses souvenirs. À remarquer, les particularités de la ponctuation font penser à une histoire sans fin... Aujourd'hui Krikor Beledian est une figure incontournable de la littérature arménienne contemporaine de la diaspora.

Ses œuvres contribuent à l'épanouissement du paysage littéraire de l'arménien occidental, fortement « réduit » après le génocide qui a anéanti en premier les intellectuels arméniens. **Annie**

● **Karabagh. Artsakh. Jardin des arts et des traditions arméniennes.**

Sous la direction de **DICKRAN KOUYMIJIAN** et **CLAUDE MUTAFIAN**
 Avant-propos par **NARINEH AGHABALIAN**

Somogy, 2011, 157 pages, 24,50 x 29 cm
 ISBN : 9782757204559 ; Prix : 35,00 €

Achat possible sur : Amazon

Ce magnifique album, avec une centaine de photographies et une dizaine de cartes en couleurs, est édité pour le vingtième anniversaire de la Déclaration d'indépendance de l'Artsakh, dénomination arménienne du Karabagh. Des articles, bien documentés, sont traités par des spécialistes des sujets : *L'Archéologie* par François Djindjian ; *L'Histoire* par Claude Mutafian ; *L'Architecture sacrée, Les Khatchkars et Les Tapis* par Patrick Donabédian ; *L'art de l'enluminure* par Dickran Kouymjian. Ce livre fera sûrement plaisir à qui vous l'offrirez. **Philippe**

● **Artsakh. Le Haut-Karabakh**
Au service de la paix et de la sécurité régionale
DE VLADIMIR KAZIMOV, SERGUEÏ MINASSIAN ET GÉRARD GUERGUERIAN

Préface de **ARIAL BOLD**
Sigest, 2011, 52 pages, 14,50 x 21 cm
 ISBN : 9782917329252 ; Prix : 7,95 €

Achat possible sur : Amazon

Ce livret contient trois articles : *L'Azerbaïdjan, la question du Haut-Karabakh et l'O.N.U.* ; *Le Haut-Karabakh : le statu quo est-il inévitable pour préserver la sécurité régionale dans le Caucase du Sud ?* Et *Mémoire sur les concepts d'intégrité territoriale et de droit d'autodétermination en droit international public.*

● **Éclats d'une poésie de l'inaccompli. Livre V (2009-2012)** Poèmes
DE SERGE VENTURINI Préface de **PAUL VAN MELLE**

Collection : Poètes des cinq continents
L'Harmattan, 2012, 176 pages, 13,5 x 21,5 cm
 ISBN : 9782296556287 ; Prix : 18 €

Achat possible sur : Amazon

Voici le cinquième livre de ces *Éclats*, d'un auteur que nos lecteurs connaissent déjà. Entre prose et poèmes, l'œuvre de ce poète traducteur atypique se poursuit dans une réflexion originale. Pour démontrer les multiples facettes de l'*inaccompli*, façon Venturini, rien de tel qu'une citation du poète, souvent en colère. *Comment vivre dans un monde où le mensonge est organisé en*

permanence par les pouvoirs, grâce à de puissants réseaux de gestionnaires de la communication, et donc spécialistes en manipulation des esprits ? Et de conclure optimiste : *L'inaccompli demeure une arme redoutable contre ces pouvoirs à l'échelle planétaire, à l'heure où la conscience n'est plus nationale, mais transnationale et transcontinentale, où d'autres exemples de modes du vivre ensemble sont à recréer - à réinventer.* **Annie**

● **Mosaïque de proses contemporaines d'Arménie.**

Traductions : **ÉLISABETH MOURADIAN** et **PIERRE TER-SARKISSIAN**

Suivi de : **Entre effervescence et fermentation** de **SERGE VENTURINI**

L'Harmattan, 2012, 162 pages, 13,5 x 21,50 cm. ISBN : 9782296960589 ; Prix : 16,50 €

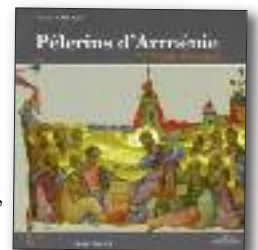
Achat possible sur : Amazon

Dans ce recueil, dédié à Yéghiché Tcharents, la traductrice a choisi de présenter en langue française les œuvres de dix-sept nouveaux auteurs contemporains d'Arménie. Le choix des textes est fait par rapport au sujet, à la forme, au style d'expression, dans le but de constituer une mosaïque de proses... *Entre effervescence et fermentation* est un point de vue critique littéraire, exprimé par Serge Venturini dans le même volume. Il pose la question : *Comment écrire après Tcharents ?* Et détaille la réponse... *une nouvelle littérature est à l'œuvre. Elle est actuellement en plein bouillonnement, en pleine ébullition.* Le lecteur trouvera des réflexions intéressantes à propos de la littérature arménienne contemporaine. **Annie**

● **Pèlerins d'Arménie. Saints d'Occident : Évêques et prédicateurs venus évangéliser l'Europe aux IIIe-V^e et X^e-XIe siècles**

D'ARMAND TCHOUHADJIAN
 Collection : ArmeniaChristiana

Préface **PIERRE MARAVAL**
 Avant-propos de **MAXIME YEVADIAN**
Sources d'Arménie, 2011, 336 pages, 20,50 x 20,50 cm
 ISBN : 9782952731874 ; Prix : 30 €

Cet ouvrage de notre fidèle membre est consacré aux pèlerins d'Arménie venus évangéliser l'Europe. L'auteur a réalisé un travail minutieux fondé sur la recherche et l'analyse de centaines de documents de l'époque médiévale, permettant au lecteur de découvrir une page largement méconnue de l'influence de la culture arménienne dans le monde occidental. Si des groupes de pèlerins arméniens *ivres de Dieu* entreprenaient un long voyage bravant les épidémies et les guerres, la transmission de leurs souvenirs de siècle en siècle dans la tradition orale, puis écrite, n'était pas chose évidente. Un premier livre très prometteur, nous attendons la suite ! **Annie**

DISPARITIONS

MARIAM OVAGUIMIAN, NÉE STÉPANIAN

Mme Mariam OVAGUIMIAN, née Stépanian est décédée le 12 décembre 2011 à Eaubonne, à l'âge de 87 ans. La cérémonie religieuse a été célébrée le 19 décembre dans l'Église apostolique arménienne Ste Croix de Varak, à Arnouville-lès-Gonesse, en présence de Mgr Norvan Zakarian, Primat de l'Église apostolique arménienne de France, du T. R. P. Jirayr Tashjian, du prêtre paroissial Manuel Racho-Hovhanessian, des membres et amis de la famille.

Née à Plovdiv, en Bulgarie, la mère d'Annie Pilibossian avait fréquenté l'École des Pères Mékhitaristes à Plovdiv, avant de devenir maîtresse en classe maternelle dans le même établissement scolaire et couturière professionnelle. Elle s'est mariée à Sofia avec Ovaguim Ovaguimian, sculpteur sur bois, et ils ont eu deux enfants. Infatigable défenseuse de la langue et de la culture arméniennes, malgré la rigueur du régime communiste dans les années 60, elle fut à l'origine de la création des cours d'arménien pour collégiens dans les quartiers arméniens de Sofia. Plus tard, elle a chanté dans la chorale mixte *Erevan*. C'est ainsi qu'elle a pu visiter l'Arménie soviétique en 1967. Respectée pour la neutralité de son jugement, Mme Ovaguimian a siégé comme jurée pendant plus de 30 ans au tribunal correctionnel de Sofia.

Elle encouragea longtemps les animations de l'Atelier éducatif *Mgnig*, que fréquentaient ses petites-filles, sans oublier l'intérêt qu'elle portait aux activités de l'ACAM.

À cette occasion, la famille Pilibossian remercie tous ceux qui par leur présence ou l'envoi de messages ont tenu à exprimer leur témoignage de sympathie et d'amitié à son égard.

JEAN GARBIS ARTIN KEUSSEYAN

Nous avons appris avec douleur la disparition à l'âge de 81 ans de Jean Garbis Artin Keusseyan survenue le 27 mars 2012 à Marseille. Garbis Artin est le fondateur et était l'âme de l'association **ARAM** (*Association pour la Recherche et l'Archivage de la Mémoire arménienne*), créée en 1997, dont le but est la recherche, la sauvegarde, la diffusion... du patrimoine des Arméniens de France.

En 2006, j'avais visité le centre et il m'avait aidé à photographier les centres arméniens à Marseille ; grâce à lui ces photos se trouvent dans le site de l'ACAM.

Philippe

ENCOURAGEMENTS

Lettres reçues

J'ai bien reçu le Bulletin de l'ACAM et vous en remercie. Je l'ai trouvé très intéressant et j'ai beaucoup apprécié la qualité de sa présentation, claire et vivante, ainsi que la richesse de son contenu, avec en plus ses pages en arménien (dont j'ai lu, avec un peu de difficulté, il est vrai, quelques passages). Bravo pour le bon travail que vous faites, ainsi que l'équipe qui vous entoure. Avec toute ma sympathie.

Le Cannet, le 10/02/2012

Telma Bérékian

... merci de votre confiance et de la belle reproduction de la Médaille du Mot d'Or dans votre Bulletin. Mes amitiés.

Jean Marcel Laugnie, président de
Actions pour Promouvoir le Français des Affaires

Courriels reçus

Félicitations. Un travail sérieux et suivi. Bon courage! Sincères salutations.

Alfortville, le 13/04/2012

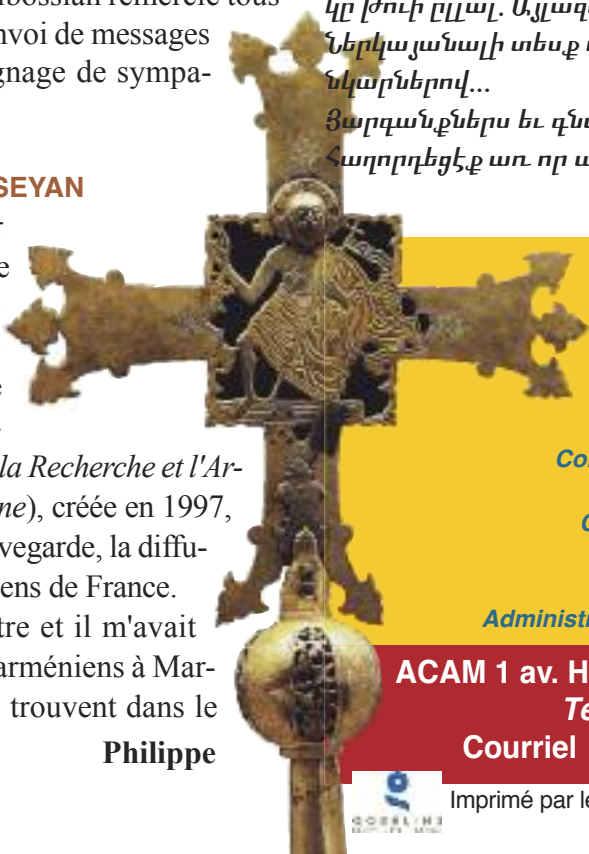
Suren Serik

Ես ալ հաճոյքով «Թղթատեցի» այս հարուստ պարբերաթերթը, որ հրատարակեր էք, վստահաբար մեծ գոհողութեանց ի գին: Կը շնորհակտրեմ տիկին Փիլիպոսեանն ու իր աշխատակիցները: Տարի քանի՞ անգամ լոյս կը տեսնէ արդեօք: Վրէժ-Արմէն Արթինեան, Գանատա

Շնորհակալութիւն Ֆիլիփ ներվակեալ Bulletin de l'ACAM-ին համար: Շատ հետաքրքրական թերթ մը կը թուի ըլլալ. Այլազան բովանդակութեամբ: Ներկայանալի տեսք մը ունէր. հարուստ գունաւոր նկարներով...

Յարգանքներս եւ գնահատական զգացումներս հաղորդեցէք առ որ անկ է:

Յովհաննէս, Ա.Մ.Ն.

BULLETIN DE L'ACAM

24e année • N° 79

Jancier-Juin 2012

Directeur et rédacteur

de la publication : Annie Pilibossian

Collaborateurs : Jean-Pierre Hatchikian, Daniel Ter Sakarian, Simon Babikian

Correspondant : Yervant Kotchounian

Création graphique : Victor Hidalgo

Pré-press : Chouchane Pilibossian

Administrateur du site : Jean-Pierre Hatchikian

ACAM 1 av. Houette, 93160 Noisy-Le-Grand

Tél. : 09 51 73 50 33

Courriel : presidentacam@free.fr

Imprimé par les apprentis de Gobelins, l'école de l'image